

חוי דעת

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת | מרכז ללימודי הלכה

בגליון השבוע

עלון מס'

92

הלכות שבת • מלאכת תופר

הלכות דעת ודין • הלוויית המת שאנו נתקלים בה באקראי. מאת הדיין הרב יצחק צבי אושינסקי שליט"א

אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להוועץ במורה הוראה.

הלכות שבת

מלאכת תופר

מלאכת תופר ענינה הוא חיבור של שני דברים להיות אחד (ביאור הלכה סי' ש"מ סעיף י"ד ד"ה הרי זה). ואב המלאכה הוא בתפירה ע"י חוט, ותולדותיו הם כל חיבור שעושה את ב' הנפרדים להיות אחד כגון ע"י דבק וכדו' (שו"ע סי' ש"מ סעיף י"ד).

אין חיוב מן התורה אלא בתופר ב' תפירות, אמנם צריך שתהיה התפירה מתקיימת כגון שקושר את החוט אחר התפירה אפילו בקשר שאינו של קיימא [ואם קושר קשר של קיימא חייב גם משום מלאכת קושר]. ואם תופר ג' תפירות חייב אפילו לא קשר אח"כ, כיון שהתפירה מתקיימת כך גם בלא קשירה. וכל זה לענין חיוב מן התורה, אבל מדרבנן אסור לעשות אפילו בלא קשר כלל (מ"ב סימן ש"מ סי"ק כ"ז).

ומה נחשב תפירה אחת? תחיבת המחט בב' היריעות לצד אחד נחשב תפירה אחת, וכשתוחב פעם שנייה לכיוון השני נחשב תפירה שנייה.

כפתור שנתרופף האם מותר למתוח את החוט ולהדקו?

כתב השו"ע (שם סעיף ו') "חוט של תפירה שנפתח אסור למתוח משום תופר", ופירש המ"ב (סי"ק כ"ז) שהכוונה שנתפרדו ב' חתיכות

דבר העורך

אין התורה נקנית אלא בחבורה

ימי ספירת העומר מיועדים להתחזקות בעניינים שבין אדם לחברו, כהכנה למתן תורה. תיקון המידות הוא תנאי הכרחי לקבלת התורה, והוא הוא ה'כלי מחזיק ברכה', שלתוכו יכולה תורה להינתן. יש סיבה נוספת לתביעה זו מאתנו בימים אלה. חז"ל אומרים כי לרבי עקיבא היו 'שנים עשר אלף זוגין תלמידים', וכולם מתו בפרק אחד, בין פסח לעצרת, 'על שלא נהגו כבוד זה בזה'.

והנה, לא כתוב כאן כי היו לרבי עקיבא עשרים וארבעה אלף תלמידים, אלא 'שנים עשר אלף זוגות'. ושמענו בזה רעיון נפלא. התורה נקנית בחברותא, בחבורה, כך היא דרכה של תורה, כך הדברים מתלבנים ומתבררים כיאות. זה הוא השיא של הרמה הרוחנית אליה הגיעו תלמידי רבי עקיבא, בית מדרש ענק שבו היו 'שנים עשר אלף זוגות' של תלמידי חכמים העוסקים בתורה. ולפי דרגתם הרוחנית המופלאה היתה התביעה מהם, דקה מן הדקה ובלתי מתפשרת, על הפגיעה באותה שלמות נפלאה של 'שנים עשר אלף זוגין תלמידים', על שלא נהגו כבוד זה בזה.

ימי הספירה מכוונים גם כנגד מ"ח קנייני התורה. כך הורונו רבותינו. ואף בהם נמצא לרוב מעלת הרבים העוסקים בתורה, המתחדדים זה מזה. 'בשמוש חכמים' 'בדקדוק חברים' 'בפלפול התלמידים', וכן בשאר מעלות שבין אדם לחברו, 'אוהב את הבריות' 'נושא בעול עם חברו' ועוד כהנה רבות.

כל הלומדים במסגרות הלימוד של לימודי דעת, משיגים בדרך

זו את מעלת הלימוד 'בחבורה'. השיעורים הם פרי עיון והעמקה של רבנים מומחים בתחומם, ובחלקם אף נמסרו ברבים, בחבורה ממש. כמו כן התמיכה הלימודית שהרבנים מעניקים במשך תקופת הלימוד, והקשר הבלתי אמצעי אותו ניתן לרקום, עם הרבנים ועם הלומדים האחרים, בלימוד בחברותא או בהתקשרות מידי פעם, משווים ללימוד אופי של לימוד 'בחבורה'.

אין התורה נקנית אלא בחבורה - ואם לא עכשיו אימתי.

שלכם בברכה נאמנה

העורך

לעילוי נשמת זקננו

הרה"ח ר' שמחה בן המה"ח ר' ברוך

מנדלבוים זצ"ל

ת"ח מובהק ובעל מעשים

נלב"ע ה' באייר

ת.נ.צ.ב.ה

הלכות שבת - המשך

שעה והרי הוא כסגירה בקרסים וכפתורים, ומסיק שאין להחמיר בזה כלל וכלל וכן עמא דבר.

וכתב עוד, שאף הקרבן נתנאל לא היה בכונתו לאסור את הדבר, והוא עצמו העיד שהעולם נהגו בזה היתר, ובזמנו הרי היו גאונים אדירים עומדים בפרץ וגם כל העם היו יראי חטא, אלא שהוא רק תמה על מנהגם למה נוהגים כך.

וכן כתב ב"אגרות משה" (אורח ח"ב סי' פ"ד), והוסיף שהרוצה להחמיר יחמיר רק במקום שאפשר שיתקיים שם, אבל באופן שניכר שזה עומד להיפתח כגון מה שהיו תופסים בזמנו את חיתולי הבד על התינוק ע"י סיכת ביטחון, אין להחמיר, כיון שמסתבר שבזה אף הקרבן נתנאל סובר שמותר.

ומאידך דעת הגרש"ז אויערבך (ש"כ פרק ט"ז סעיף ע' והערה רכ"ד), שאף שמעיקר הדין יש ללמד זכות על הנוהגים להקל, אך למעשה יש להחמיר בזה. וכן דעת ה"מנחת יצחק" (ח"ב סי' י"ט) שלכתחילה בודאי יש להחמיר בזה.

ולסיכום: לדעת הגאון רעק"א והמ"ב [כפי הבנתם בדברי הק"נ] אסור להשתמש בסיכת בטחון כשעושה ב' תכיפות, אבל הסכימו הרבה מהפוסקים שמן הדין אין איסור בזה, אלא שנחלקו אם לכתחילה יש להחמיר בזה או לא.

ודע! שכל זה דווקא בתוחב המחט ב' תחיבות בב' חלקי הבגד, אבל אם תוחב פעם אחת בלבד וסוגר את המחט, הרי זה מותר לכו"ע. ■

כדי שלא יפול הבגד מהראש וכדו' אין איסור להדקו כלל בכל אופן (ועיי' מה שהעירו בזה בספר אורחות שבת ח"א פרק י"א הערה ח').

מה הדין שני ברים שה לשה ע"י כפתורים או רוכסן?

חיבור בגדים זה לזה ע"י אמצעים שאינם עושים את ב' החתיכות לאחד, אינו אסור משום מלאכת תופר. ולכן מותר לסגור את ב' חלקי הבגד ע"י כפתורים, ורוכסן, לחצניות, או סקוטש. שהרי חיבורים אלו אינם מיועדים לחבר את הבגד להיות אחד, אלא אדרבא צורתם היא לתת אפשרות לסגירה ופתיחה קלה. [ודומה הדבר לסגירת הדלת ונעילתה שלא נחשב לבנין שהרי זה עומד לסגירה ופתיחה, אפילו שסוגר לזמן רב].

האם מותר להשתמש ב"סיכת בטחון" בשבת?

ה"קרבן נתנאל" (על הרא"ש במסכת שבת פרק שביעי אות ב') כתב שתמה הוא על מה שנוהגין העולם לחבר בגד עם מחט [כעין סיכת בטחון שלנו], שהרי עושים ב' תחיבות. וע"פ זה כתב הגאון ר' עקיבא איגר בגליון השו"ע (סי' ש"מ על המג"א סקי"א) בשמו שאסור לחבר מלבושים בתחיבת המחט ב' פעמים. וכן כתב המ"ב (סי' ש"מ ס"ק כ"ז) "שאותן האנשים שתוחבין הקריי"ז עם הבגד במחט בשתי תחיבות לאו שפיר עבדי".

אבל החזו"א (אורח סי' קנ"ו ד"ה דברי הק"נ, עיי"ש) תמה מאד על דברי הקרבן נתנאל, שהרי חזותה של המחט מוכיח עליה שאינה אלא הידוק לפי

הבגד זו מזו במקצת ונמשכין חוטי התפירה, ורוצה למתוח את ראש החוט כדי להדק ולחבר. ומבואר, שאפילו שב' החתיכות מחוברים עדיין זה לזה ע"י חוטי התפירה, אפ"ה יש איסור מן התורה להדקם (ספר אורחות שבת פרק י"א סעיף ג').

מתיחת חוט המושחל בכובעים וכדו'

כתב השו"ע (שם סעיף ז') "אותם שמהדקים הבגדים סביב זרועותיהם על ידי החוט שמותחים אותו ומתהדק, אסור למתחו אלא אם כן יהיו הנקבים רחבים קצת ומתוקנים בתפירה בעיגול". והטעם שכשמתוקנים בתפירה בעיגול מותר, כתב המ"ב (ס"ק כ"ט) שאז אינו דומה כלל לתופר כיון שעשוי לזה תמיד שכשלושב מהדקו וכשפושט מרפה.

ומעתה יש לחלק בזה בין ב' אופנים, שבחוט המושחל בתוך קיפול שנעשה בבגד לכל אורכו, אין איסור למתחו ולהדקו, שהרי זה כעין מה שכתב השו"ע שמתוקנים תפירה בעיגול. [אמנם כתב המ"ב (שם) שגם בזה אם אינו מהדק יפה ולפעמים משאירו כך מהודק ופושט את הבגד בלי להרפות את ההידוק, אסור להדקו בשבת שהרי באופן זה אינו עומד לסגור ולפתוח בתמידות].

אבל חוט המושחל בתוך אריגת הבגד [כגון כובעים סרוגים] לפי דברי השו"ע הנ"ל לכאו' יש לאסור להדקו בשבת. אולם כתב בספר "חוט שני" (ח"א פי"ז אות ב' עמ' קל"ד) שכל האיסור בזה הוא בחוט שמהדקים אותו כדי לעצב את הבגד בצורה מסויימת [של קפלים או שיתרחב במקום כלשהו], אבל חוט שמהדקים אותו רק

לעילוי נשמת

דודי היקר

ר' אליהו

ב"ר אליעזר יעקב חיים ז"ל

נלב"ע י"ח באייר ל"ג בעומר התש"ע

ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת

סבי מורי

הגאון הצדיק חסיד ועניו

ר' אלטר יצחק בן ר' ישראל דוד

ורנר זצ"ל

מופלא בתורתו ויראתו וצדקתו עומדת לעד

נלב"ע ו' באייר

ת.נ.צ.ב.ה

דעת ודין

מאת הדיין הרב יצחק צבי אושינסקי שליט"א

הלווית המת שאנו נתקלים בה

באקראי

מאמר זה יעסוק בשאלה שכיחה. לא אחת נתקל אדם במצב בו תוך כדי הילוכו בדרך עוברת לפניו הלווית המת, כיצד ינהג במצב זה. האם חייב להצטרף למלווי המת או שמא אין מוטלת עליו כלל חובת לוויה, דהרי אינו מכיר את הנפטר ולא הצטרף מרצונו להלוויה זו.

מקור דין זה הוא בגמרא בברכות יח ע"א: "אמר רחבה אמר רב יהודה, כל הרואה המת ואינו מלווה עובר משום 'לועג לרש חרף עושהו' (משלי י, ה), ואם הלווה מה שכרו, אמר רב אסי עליו הכתוב אומר 'מלוה ה' חונן דל, ומכבדי חונן אביון'". מדין זה נלמד שישנו איסור שלא ללוות מת שנתקל האדם בהלווייתו.

הרא"ש (ברכות פרק ג, סימן ח) מביא את דברי הגמרא הנ"ל ומוסיף עליה: "ולפחות ילוונו ד' אמות". רבנו יונה (מובא בבית יוסף יורה דעה, סימן שפא) מדייק מדברי גמרא זו שלשון "כל הרואה המת", משמעו, אע"פ שאינם נושאים אותו לקברו, חייב ללוותו, כיון שרואה שנושאים אותו בדרך ואינו מלווה עובר משום לועג לרש. כן מובא גם בפירוש מעדני יום טור על הרא"ש בשם תלמידי רבנו יונה.

למעשה ישנן בזה שתי סוגיות שונות, ונבאר. דין זה שבגמרא נפסק גם בטור (יורה דעה, סימן שסא) ומוסיף הטור עוד על דין הגמרא: "הרואה את המת ואינו מלווה עובר משום לועג לרש חרף

"רב המנונא איקלע לדרומתא, שמע קול שיפורא דשכבא, חזא הנך אינשי דקא עבדי עבידתא, אמר להו ליהוה הנך אינשי בשמתא, לא שכבא איכא במתא? אמרו ליה חבורתא איכא במתא, אמר להו אי הכי שריא להו" שלא לייאש את החולה

עושהו, ובר נידוי הוא כדפרישית לעיל, ולפחות ילוונו ד' אמות". דינו האחרון הוא מהרא"ש המובא לעיל, ואולם מהיכן מקורו לכך שמי שאינו מלווה הוא בר נידוי.

ועי' בב"י שכוונת הטור בדבריו "כדפירשתי לעיל", היא לדברי הטור יורה דעה סימן שמג. שם מביא הטור את דברי הגמרא במועד קטן כז ע"ב: "רב המנונא איקלע לדרומתא, שמע קול שיפורא דשכבא, חזא הנך אינשי דקא עבדי עבידתא, אמר להו ליהוה הנך אינשי בשמתא, לא שכבא איכא במתא? אמרו ליה חבורתא איכא

במתא, אמר להו אי הכי שריא להו". רב המנונא נידה את בני העיר שהמשיכו במלאכם בזמן שיש מת בעיר, ורק לאחר שאמרו לו שיש חבורה העוסקת במתים התיר להם הנידוי. וכתב הרמב"ן (מובא שם בטור): "מכאן אני שומע שכל הרואה את המת ואינו מלווה עד שיהיה לו כל צרכו, בר נידוי הוא". ועי' שם בב"ח (סימן שמג) המדגיש שצריך ללוותו ולטפל בו עד שיהיה לו כל צרכי קבורתו. זהו הביאור בדברי הטור המובא לעיל שהרואה את המת ואינו מלווה הרי הוא בר נידוי, וזה מה שאמר הטור בס' שסא "כדפרישית לעיל".

השולחן ערוך (יורה דעה, סימן שסא סעיף ג) פוסק כטור, שהרואה את המת ואינו מלווה עובר משום לועג לש ובר נידוי הוא, ולפחות ילוונו ד' אמות.

עמידה בפני המת ומלוויו

בירושלמי (ביכורים, פרק ג הלכה ג) מובא: "אמר רבי יוסי בי רבי בון, אילין דקיימין מן קומי מיתא אלו שקמים בפני המת), לא מן קומי מיתא אינון קיימין לון (לא לפני המת הם קמים) אלא מן קומי אילין דגמלין ליה חסד (אלא בפני המלווים הנושאים שגומלים חסד עם המת)". מדברי הירושלמי נראה שאדם הנתקל במת העובר לפניו צריך לקום, וזאת לא משום המת עצמו אלא בשל מלוויו הנושאים אותו.

פה המקום לציין את המובא בט"ז (יורה דעה, סימן שסא ס"ק ב) המוכיח שכאשר המת עצמו הוא תלמיד חכם, יש לעמוד גם מפני המת עצמו ולא רק מפני מלוויו. עוד מוסיף שם הט"ז שמדין זה של עמידה

חשוב לדעת

עריכה מחודשת לתכנית שבת

בימים אלו עוברת תכנית שבת הגהה ועריכה מחודשת.

לומדים שלמדו את שעורי שבת ומעוניינים לקבל את חלקים א' ב' או ג', בגרסה מחודשת בדוא"ל יצרו קשר עם משרדינו

בטל: 03-6166340

או במייל limd@netvision.net.il

דעת ודין - המשך

שיעלמו כל המלווים מן העין. זאת נראה מהמובא בפירושו פני משה על הירושלמי בביכורים (הירושלמי שהובא לעיל, שהוא המקור לדין עמידה בפני המת), שביאר לשון הירושלמי 'אלא מן קומי אילין דגמלין ליה חסד': "שמלווין ונושאים אותן, וגדול כוחן של עושי מצוות". פירש א"כ הפני משה שגם המלווים של המת (ולא רק הנושאים אותו) הם בכלל עושי המצוות, וגם בפניהם יש לעמוד.

וראה בספר תשובות והנהגות (לגר"מ שטרנבוך שליט"א, ח"ד, סימן רעד פרק ה סעיף יד), שם מביא הלכה זו שנהגו להמתין עד שיעברו כל המלווים, ומוסיף שם: "מיהו בבן תורה או כשנחפז ללכת, מספיק לחכות עד שאינו רואה עוד את הארון". בסיס דבריו מובא שם בהערה, משום דעת הלקט יושר שמספיק להמתין עד שאינו רואה הארון.

נתקל בהלווית המת תוך כדי נסיעה

כך עורר הגרש"ז אויערבך זצ"ל (מובא בספר הליכות שלמה, פרק יג הערה 22): "פשוט הדבר שהעובר ברחוב ורואה שמלווין מת, אפילו הוא באמצע נסיעה וכד' חייב ללוות המת, ואם נעצר הנהג מנסיעתו או פונה לכיוון אחר, חייב הנוסע לירד מן המכונית וללוות המת, ורבים נכשלים בזה" עכ"ד. ■

את עושי המצוה, מסתבר שנתנו להם גם כבוד רבו, שצריך לעמוד מפניהם עד שיתעלמו מן העין (כאמר בכבוד רבו בקידושין לג' וטוש"ע רמב"ם, טז), דהרי גדול כבוד עושי המצוה מכבוד רבו, דברבו לא אמרי שאומנין מתחייבין לעמוד בפניהם וכו', הרי עכ"פ גדול יותר כבוד עושי מצוה בשעתה". לשיטתו יש לו לעמוד עד שתיעלם ההלוויה מעיניו.

ונראה לבאר דבריו, שמצד הליווי של המת עצמו היה מספיק לכאורה ללוותו ד' אמות ותו לא, ואין צריך להמתין עד שתיעלם ההלוויה מעיניו (שהרי כל הליווי הוא רק שלא יהיה לעג לרש ונראה שעצם זה שמלווה די לכך שלא יהיה זלזול ולעג למת). ואולם משום מלוויו יש לעמוד עד שתיעלם ההלוויה מעיניו, שהרי כבודם של המתעסקים הוא ככבוד רבו, וזהו שיעור העמידה בפני רבו.

ועדיין יש לחקור ולבדוק, מהי הכוונה בדין "עד שיתעלמו מן העין", האם צריך שכל המלווים יעלמו מעיניו של העומד או די בכך שהעוסקים במת עצמו (דהיינו החברה קדישא ונושאי המיטה) הם אלו שיעלמו מעיניו של העומד (ונפ"מ לדינא בהלוויה גדולה, שומן רב עובר עד שנעלמת כל ההלוויה מעיניו). לכאורה היה נראה לומר שיש לעמוד עד

פני משמשי המת יש ללמוד שיש לעמוד בפני כל אדם ההולך ומתעסק בדבר מצוה, ומוכיח שם דבריו אלו. ועי' עוד בזה בפירושו הר"ע מברטנורא, מסכת ביכורים, פרק ג סוף משנה ג.

ערוך השולחן (סימן שסא סעיף א) כותב שמדברי הט"ז נראה שכוונת הירושלמי היא שרק מפני מלווי המת יש לעמוד, ומשיג עליו שם שלדעתו נראה דכוונת הירושלמי היא לומר דגם מפני המלווים צריך לעמוד, ולא רק מפניהם, אלא גם משום המת עצמו. יש לציין שגם מדברי הר"ץ גיאת והטור נראה לכאורה כדברי ערוך השולחן, וכדבריו מובא גם בספר יד אליהו (לרבי אליהו מלובלין, שאלה נד) שם תמה בדבריו על הט"ז הנ"ל.

עד מתי מחייב לעמוד מפני מת

שאלת עמידה בפני מת נוגעת למצב בו חייב לעמוד בפני המת או מלוויו, וכן למצב בו חייב ללוותו לפחות ד' אמות (שהרי באופן שאין למת כל צרכו יש ללוותו עד קברו). עד כמה יש לעמוד בפני המת העובר או לאחר שכבר ליווהו ד' אמות.

ועי' בספר גשר החיים (ח"ב, סוף פרק יא) הכותב על כך: "נראה לומר שאם כל כך אמרי להדר

מרכז למודי דעת

מהיום תוכל לשלב למודי הלכה בתוך סדר היום העמוס שלך. הצטרף עוד היום לשעורי ההלכה מבית למודי דעת הנשלחים לאלפי בתים בארץ ובעולם ומביאים את הלומד לרמה גבוהה בידיעת הלכה.

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והיתר, שבת, עירובין, נדה, מקוואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיניות.
- הכנה מושלמת לבחינות ברבנות.
- מוכר לשנת שבתון

